

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Sociologie a sociální politika

Bakalářská práce

2022

Denisa Světelská

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Sociologie a sociální politika

Denisa Světelská

Ženy v silových sportech

Bakalářská práce

Praha 2022

Autor práce: Denisa Světelská
Studijní program: Sociologie a sociální politika
Vedoucí práce: Kristína Országhová, M.A.
Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29.4.2022

Denisa Světelská

Bibliografický záznam

SVETELSKA, Denisa. Ženy v silových sportech. Praha, 2022. 44 s. Bakalářská práce (Bc).
Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra Sociologie.
Vedoucí bakalářské práce Kristína Országhová, M.A.

Rozsah práce: 88 732 znaků

Abstrakt

Bakalářská práce „Ženy v silových sportech“ se zabývá kvalitativní analýzou sebepojetí žen participujících v silových sportech, vzpírání a CrossFitu. Pomocí polostrukturovaných rozhovorů a na základě výpovědí o zkušenostech těchto žen byl vytvořen sebeobraz ženy v silovém sportu. Cílem bylo zjistit, jaké mají ženy v silových sportech zkušenosti s jejich přijetím a jak sami sebe vnímají. Prostřednictvím jejich osobních zkušeností se práce snaží určit faktory, které mohou mít na jejich vnímání vliv. Analýza se také zaměřuje na normativní pojetí žen v silových sportech. Pozornost je také věnována mediálnímu reprezentaci a rovnému jednání na závodech v silových sportech.

Abstract

The bachelor thesis "Women in strength sports" deals with a qualitative analysis of self-concept of women participating in strength sports, weightlifting and CrossFit. Using semi-structured interviews and based on the accounts of these women's experiences, a self-image of women in strength sports was created. The aim was to explore the experiences of women in strength sports and how they perceive themselves. Through their personal experiences, the thesis seeks to identify factors that may influence their perceptions. The analysis also focuses on the normative perceptions of women in strength sports. Attention is also given to media representation and equality in strength sports competitions.

Klíčová slova

Silový sport, CrossFit, vzpírání, gender, sociologie sportu, média, kvalitativní výzkum

Keywords

Strength sport, CrossFit, weightlifting, gender, sociology of sport, media, qualitative research

Title/název práce

Women in strength sports.

Poděkování

Mé poděkování patří Kristíně Országhové, M.A. za vedení práce, věnovaný čas, cenné připomínky a ochotu.

Obsah

1 Úvod	11
2 Teoretická část	13
2.1. Sociologie sportu.....	13
2.1.1. Sociologické teorie sportu.....	13
2.1.2. Vývoj sociologie sportu.....	14
2.2. Specifikace vybraných sportů.....	15
2.2.1. Historie a charakteristika CrossFitu.....	15
2.2.2. Historie a charakteristika vzpírání.....	17
2.3. Gender.....	18
2.3.1. Genderová identita.....	19
2.3.2. Maskulinita a feminita.....	19
2.3.3. Sebepojetí.....	20
2.4. Sport a gender.....	21
2.4.1. Ženy v silových sportech.....	22
2.4.2. Zastoupení žen v silových sportech.....	23
2.4.3. Stereotypizace žen v silových sportech.....	23
2.4.4. Mediální prezentace žen v silových sportech.....	24
3 Metodologická část	25
3.1. Cíl práce a výzkumné otázky.....	25
3.2. Kvalitativní výzkum.....	25
3.3. Technika sběru dat.....	26
3.4. Výběr respondentek.....	26
3.5. Způsob analýzy dat.....	27
3.6. Etika výzkumu.....	28
3.7. Omezení výzkumu.....	28
4 Empirická část	29
4.1. Zakořeněný přístup k „maskulinním“, silovým sportům.....	29
4.2. Maskulinní sport = maskulinní charakter?.....	30
4.3. Vzhled jako hodnotící koncept.....	31
4.3.1. V silném těle, silná mysl.....	32
4.4. Pro sportovce „pouze“ sportovce.....	33
4.5. Vidíme ženy dostatečně?.....	34
4.6. Rovnost na závodech.....	35
5 Závěr	36

6 Summary	38
7 Použitá literatura.....	40
8 Seznam příloh	44
Přílohy	45

1 Úvod

Tématem žen v silových sportech se zabývá řada výzkumů a odborných studií. Za poslední roky pozoruji zvýšený zájem o participaci žen v silovém sportu. Silový sport se ale ve společenském normativním měřítku může zdát příliš maskulinní a nevhodný pro ženy. Z tohoto důvodu se zaměřuji na pocitování těchto norem na ženy v silovém sportu a na samotný koncept tohoto typu sportu. Bakalářská práce „Ženy v silových sportech“ si klade za cíl zjistit, jak ženy v silových sportech (CrossFitu a vzpírání) vnímají svou genderovou identitu a jaké faktory mají na tuto identitu vliv. Okrajově se zabývá také tématem mediální prezentace žen v silových sportech. Na tuto problematiku se dívám skrze syntetizujícího přístupu sociologie sportu. Pomocí polostrukturovaných rozhovorů se snažím na otázky, spojené s těmito tématy, najít odpovědi.

Práce se skládá ze tří částí – teoretické, metodologické a empirické. V první části se věnuji teoretickému ukotvení základních pojmů a také výběru teorií, které v práci využívám. Věnuji se popisu sociologie sportu, její historii a základním teoriím, tedy způsobům, jakým se dá na sociologii sportu pohlížet. Součástí jsou také specifika a historie obou sportů, CrossFitu a vzpírání. Vysvětluji pojem gender a pojmy s genderem spojené – maskulinitu a feminitu, genderovou identitu a sebepojetí. Dále se v kontextu genderu věnuji ženám v silových sportech, jejich případné stereotypizaci a mediální prezentaci.

Druhá, metodologická část, se zabývá způsoby, jakým budu k výzkumu přistupovat z hlediska zisku, zpracování a vyhodnocování dat. Formuluji zde čtyři výzkumné otázky, na které se získanými daty snažím v práci odpovědět. Těmi jsou:

Jaký je rozdíl v projevení genderové identity uvnitř a vně prostředí silového sportu?

Jak ženy vnímají své postavení v tomto (genderově maskulinním) sportu?

Jaké faktory dle výpovědi respondentek ovlivnily/ovlivňují jejich genderovou identitu?

Jakým způsobem vnímají respondentky vyobrazování žen ve sportovních médiích?

Jako způsob analýzy využívám otevřené kódování. Věnuji se také etice výzkumu a případným omezením výzkumu, které z hlediska vybraných metod mohou v práci nastat.

Část empirická poté představuje zjištění na základě kvalitativního výzkumu a analýzy polostrukturovaných rozhovorů a snaží se je interpretovat. Postupně se snažím obsáhnout koncepty, které považuji vzhledem ke svým výzkumným otázkám za relevantní. Těmi jsou:

vzhled a jeho vliv na hodnocení žen v silových sportech, schopnost „filtrování“ poznatků na základě „silné mysli“, ovlivňování charakteru a chování participací v silovém sportu, důležitost sportujícího partnera, normativní přístup k silovým sportům a ženám v nich, mediální prezentace žen a závodní prostředí.

|

2 Teoretická část

V první, teoretické části své bakalářské práce se zaměřuji především na již zjištěná data a na teorie, které souvisí s mým cílem zkoumání. Nejprve se obecně věnuji teoriím v sociologii sportu a objasňuji, z hlediska jakých postojů bude práce vedena. Na historické a teoretické ukotvení sociologie sportu navazuje i ukotvení jednotlivých sportů spolu se společenským kontextem. Dále se zaměřuji na gender a důležité eseje, které se zabývají genderem ve spojitosti se sportem. V této části vymezuji i důležité pojmy týkající se genderu – maskulinitu a feminitu, genderovou identitu a sebepojetí. Na tuto část navazuji samotným spojením genderu a sportu, kde se snažím vysvětlit postavení žen v silových sportech a osvětlit jejich zastoupení v nich. V pasáži o stereotypizaci se pokouším vyložit problémy, které nastávají v participaci žen v silových sportech, jak tyto problémy mohou vést ke stereotypům, a zároveň jak jsou tyto problémy způsobené samotnou stereotypizací. V poslední části se zabývám mediální prezentací žen v silových sportech a tomu přidruženým kritickým otázkám.

2.1. Sociologie sportu

Sport je společností vytvořený fenomén – vzniká a vyvíjí se v prostředí, kde vzájemně spolužijí lidé ve společnosti. Z konceptuálního hlediska ho chápeme jako pohybovou aktivitu, která je institucionalizována a z pohledu jedince je motivována zlepšením jedincovy kondice, osobním prožitkem nebo konkrétním a záměrným výkonem či výsledkem. Odráží v sobě ideje a hodnoty společnosti, spolu s tím, jak a jakým způsobem lidé hledají místo ve světě a jak vysvětlují jeho fungování (Sekot 2008: 11). Jeho struktury, funkce a význam, který je mu přisuzován, se mohou lišit mezi skupinami v daných společnostech a mezi samotnými společnostmi, zvláště pokud stojí v různých fázích sociálního vývoje. Nemůžeme pochybovat o tom, že sport je v dnešní době téměř všudypřítomný, jak formou přímo vykonávané činnosti, tak i formou nepřímou skrze podívanou, kterou sledujeme (Dunning 1971: 100).

2.1.1. Sociologické teorie sportu

Slovy Henslina (1999): „Sociologie nám může pomoci pochopit, jaké síly ovlivňují a formují společnost a tím i náš život.“ Stejně tak je to i u sociologie sportu – pomáhá nám pochopit, co ovlivňuje naši účast a naše postavení ve sportu. Mezi hlavní důvody participace ve sportu, pro vznik veřejných sportovišť a vládních zájmů v oblasti sportu patří péče o zdraví. Zejména

neoliberální vlády tomuto důvodu přikládají obzvláště velký důraz, protože jedincova péče o své vlastní zdraví může snížit výdaje státu spojené s jeho zdravím (Donnelly 2010: 13).

Možností, jakými sociologie pohlíží na sport, je několik. První teorií, kterou zde představím, je teorie zastoupení (agency theory). Ta se zaměřuje na jednotlivce, jeho svobodu v rozhodování a možnost chování bez vlivu vnějšího prostředí. V rámci kolektivních sportů můžeme skrze tuto teorii vnímat například tým jako soubor jedinců, kteří spolu dočasně spolupracují - jedinci v této teorii jsou aktivní, protože by měli být aktivní z podstaty člověka či proto, že by měli být zodpovědní za své zdraví, jak bylo zmíněno výše. Jinými slovy, jedinci vytváří a dávají smysl "svému" světu. Mezi teorie sdílející tento názor můžeme zařadit etnometodologii, metodologický individualismus, fenomenologii a další interpretativní teorie (Coakley, Dunning 2000: 77). Na druhé straně těchto teorií stojí strukturální teorie (structure theories), které říkají, že naše chování je determinováno sociálními útvary a sociální mocí. Mezi ně zařazujeme strukturální funkcionalismus, strukturalismus a některé formy marxismu (Donnelly 2010: 13-17).

2.1.2. Vývoj sociologie sportu

Vývoj sociologie sportu můžeme rozdělit také do tří fází – reflexe, reprodukce a rezistence.

Ve fázi reflexe jsme přesvědčení, že sport je zrcadlem společnosti. Skrze sport se lidé učí, jak se stát členy sociálního systému a najít své místo v tomto systému – skrze disciplínu, regulaci agrese a adaptaci, které můžeme ve sportu a jeho provádění najít. Strukturální funkcionalismus se zde zaměřuje na sociální procesy (socializace, sociální změna) a sociální instituce související se sportem. Začínáme vnímat, že sport nastavuje jakýsi „status quo“ ve společnosti (Donnelly 2010: 19.20).

Stádium reprodukce vnímá sport nejen jako reflektující kapitalistickou společnost, ale také jako pomocníka reprodukce – dle Hargreavse (1986) tedy pomáhá reprodukovat majoritní sociální a kulturní vztahy ve společnosti. Ideu reprodukce poprvé nastínil Pierre Bourdieu a Jean – Claude Passeron (1970) v *Reproduction in education, society and culture*.

Sport se dle nich aktivně se zapojuje do udržování mocenských společenských vztahů. Z tohoto období je přínosné i zjištění produkce toxické maskulinity ve sportu – jedná se o období, kdy se změnili genderové vztahy a postavení rozdílných genderů ve společnosti a ženy začali mít více sociální moci. Oproti tomu byl sport byl vnímán jako jedna z překážek překonání genderových a rasových nerovností.

Posledním stádiem je rezistence. Jedná se o obousměrný proces; jedinci jsou aktivní, vidí sport jako pro ně benefiční oblast, stejně tak ale vidí i jeho využitelnost jako nástroje kontroly. Účastníci často vnímají, že svou participací ve sportu produkují kulturní hlediska, ale ne vždy si mohou vybrat, jakým způsobem se tak stane. Na tuto problematiku upozorňují kritické kulturní studie, které svým působením a zvýšením povědomí tak mohou ovlivnit produkci normativních vzorců ve sportu (Donnelly 2010: 21-23).

Ve své práci se zabývám konkrétně dvěma sporty, vzpíráním a CrossFitem – tyto dva sporty se navzájem prolínají (vzpírání je součástí CrossFitu). Budu se na dívat tzv. syntetizujícím přístupem, tedy z hlediska kombinace obou zmíněným hlavních teorií. Je pro mě stěžejní jak vnímání samotných participantů, jejich individualita, tak zároveň normy, které jsou sportem produkovány a mohou následně formovat i individualitu sportovkyň.

2.2. Specifikace vybraných sportů

Historie nám může být dobrým vhledem do vývoje sportu, a zároveň skutečností, které ovlivnily podobu sportu, jak ho známe dnes.

2.2.1. Historie a charakteristika CrossFitu

CrossFit - tak můžeme označit nový sportovní směr kombinující prvky různých sportů; od atletiky, gymnastiky, vzpírání, přes cvičení s vlastní vahou, box a další. Samotné slovo CrossFit vzniklo z anglických slov - *Cross* = kombinovat a *fit* = být ve formě. Již před dvaceti lety Greg Glassman vytvořil formu cvičení, která v sobě kombinuje cviky s vysokou intenzitou, funkční cvičení a intervalové tréninky. Tento trenér a bývalý gymnasta je považován za zakladatele CrossFitu (Kulagin 2016: 55). Dnes známý CrossFit začal provozovat ve své garáži v Santa Cruz v Kalifornii, kde trénoval své známé z řad policejních orgánů a armády (Washington, Economides 2016: 144). Sám Glassman definuje CrossFit jako "pestré, neustále se měnící funkční cvičení prováděné při vysoké intenzitě" (Kuhn 2013: 5). V roce 1995 otevřel první CrossFit tělocvičnu, tento název se poté stal i v roce 2000 názvem společnosti (Kulagin 2016: 55).

Hlavním cílem CrossFitu (jako formy tréninku) je přizpůsobit tělo jedince na maximální fyzickou zátěž v různých formách. V tomto směru se tréninky specializují na silový statický trénink (dřep, bench, mrtvý tah apod.) dynamický silový trénink (vzpírání), gymnastiku a kondiční trénink v různých formách (běh, plavání, jízda na kole apod.). Cíle tohoto typu tréninku jsou různorodé. Cílem běžné populace je změna tělesné kompozice (snížení tukové

tkáně na úkon tkáně svalové) a snížení hmotnosti. Více zainteresovaní jedinci poté pracují na rozvoji různých fyzických vlastností – vytrvalosti, síle, výbušnosti, statické a dynamické síle, rychlosti, flexibility, mobility a koordinaci. Trénink může být zakončen tzv. WOD (z ang. „workout of the day“ neboli trénink dne) (Kulagin 2016: 55). Trénink dne se skládá z jedné nebo více kategorií základních cviků, které v CrossFitu můžeme najít (kondiční cviky, vzpírání, silové cviky a gymnastika). Většina těchto tréninků se provádí na čas, cílem je, aby účastníci provedli určité množství opakování/kol v daném čase, nebo aby určitý počet opakování provedli co nejrychleji (Kuhn 2013: 5). Díky variabilitě a kombinacím, jaké tento sport nabízí, není cvičení stereotypní a tím je zajímavější a zábavnější pro sportovce (Kulagin 2016: 55).

CrossFit od svého zrodu neustále roste. Tento fakt nám ovlivňují především dva fakty – rostoucí participace žen ve sportu a snaha o nalezení „celostního“ sportu. Na konci 20. století se stále diskutuje o diskriminaci na základě genderu a pohlaví. Se zařazením ženské kategorie ve vzpírání na olympiádě v roce 2000 (viz níže) můžeme spojovat i rostoucí dostupnost a „chuť zkusit něco nového“ u žen. Při hledání jiného více obsáhlejšího sportu najdeme desetiboj, kdežto CrossFit je podobnější tréninkovým jednotkám armádních služeb. Jeho popularitu můžeme v USA zmiňovat spolu s věhlasností U.S. Army (mnoho z CrossFit workoutů pochází z prostředí americké armády či nese odkaz na konkrétní vojáky). Spolu s rostoucí věhlasností rostla i touha zjistit, kdo je nejlepší. V roce 2007 proběhly první CrossFit Games s cílem najít toho "nejschopnějšího na zemi" (z ang. The Fittest On Earth). Tyto závody, trvající několik dní, prověřují dovednosti atletů v různých disciplínách ve více jak 10 "workoutech". Mezi ty nejlepší patří za ženy Tia-Clait Toomey, Annie Thorisdottir, za muže Mat Fraser a Justin Medeiros. Těmto závodům předchází CrossFit Open, které můžeme definovat jako celosvětovou kvalifikaci, kdy si každý může poměřit síly s těmi nejlepšími (Kuhn 2013: 11).

Crossfit oslovuje lidi napříč věkovými skupinami a bez rozdílu pohlaví, rasy nebo etnicity – snaží se o inkluzi různých skupin společnosti (viz Mediální prezentace žen v silových sportech). Dnes můžeme najít CrossFitové tělocvičny na šesti kontinentech a v databázi nalezneme přes 15 000 certifikovaných sportovišť (Kulagin 2016: 55). Je nutné zmínit, že CrossFit je ochranná známka a tělocvičny s tímto názvem nejsou franšizy, ale spíše držitelé licencí (Washington, Economides 2016: 144).

Samotná forma a způsob tréninku tu byly dříve, než CrossFit vznikl. To, co CrossFit odlišuje od ostatních je pocit komunity a sounáležitosti, který vytváří atmosféru, do které se klienti a sportovci rádi vrací. Mimo jiné se v rozložení a vybavení tělocvičen snaží odlišit od konvenčních fitness center. Málokdy zde naleznete například zrcadla (Kuhn 2013: 10).

2.2.2. Historie a charakteristika vzpírání

Na rozdíl od CrosFitu můžeme počátky vzpírání najít mnohem dříve, před více než 4000 lety. Ať se jedná o obrázky na hrobkách egyptských princů a faraónů, nebo o spisy ve staré Číně – v těchto dobách nalézáme důkazy o rozšířenosti silového tréninku a silových soutěží a jejich obecné popularitě. Mimo jiné byla síla pravděpodobně zahrnuta do starověkých řeckých olympijských her.

Současné moderní vzpírání vyžaduje kromě síly i rychlost, přesnost a flexibilitu. Jeho počátky lze hledat v polovině 19. století, kdy se vzpírání věnovalo jen několik málo klubů v Evropě, zejména pak v Rakousku a Německu. V březnu roku 1891 se v Londýně konalo první mistrovství světa ve vzpírání (Stone 2006: 51).

Tento sport se velmi rychle rozšířil i do Spojených států, kde se v průběhu 1. poloviny 20. století stalo USA světovou mocností v atletech v oblasti vzpírání (Fair, 1999: 202). Vzpírání bylo mimo jiné i součástí prvních moderních Olympijských her v roce 1896, tehdy jako součást atletiky. Jakou stálou součástí her se vzpírání stalo v roce 1920 (Stone 2006: 51). Od roku 1972 se ve vzpírání soutěží ve dvou disciplínách – trh (ang. snatch) a nadhoz (z ang. clean and jerk). Dle Duspivy (1983) je trh zdvihnutím činky jediným plynulým pohybem ze země nad hlavu, kdy se vzpěrač dostává pod činku do dřepu. Oproti tomu se nadhoz skládá ze dvou částí - z pohybu, při kterém je činka přemístěna ze země na ramena (clean) a z této pozice poté nad hlavu (jerk).

Od 80. let 20. století vzrostla popularita tohoto sportu i mezi ženami – první mistrovství světa ve vzpírání žen proběhlo na Floridě v roce 1987 a jako součást Olympijských her bylo zařazeno v Sydney v roce 2000. Jak bylo zmíněno v kapitole o historii CrossFitu, na konci 20. století se stále větší část sociologické populace zabývala diskriminací, kterou jsme v té době mohli ve velké míře najít i ve sportu. Spolu s možností žen se stále více zapojovat do aktivit, které jim dříve nebyly umožněny (volební právo, menší závislost na mužích, univerzitní vzdělání) se tyto možnosti přirozeně přenesly i do oblasti sportu. Dnes probíhají ve většině zemí soutěže na místní, regionální, národní a mezinárodní úrovni a zahrnují kromě klasických váhových kategorií mužů a žen a kategorie juniorské (12-20 let) (Stone 2006: 51-52). Popularitu vzpírání můžeme přisuzovat právě netypičnosti tohoto sportu pro ženy a možnost tak vyjádřit svou sílu a emancipovanost (fyzická síla, kterou ženy konáním tohoto sportu získávají, jím může dodat sebevědomí, že zvládnou fyzicky náročné věci (těžké tašky, těžší domácí práce) bez pomoci mužů).

Urso ve své knize *Weightlifting: sport for all sports* (2014) konstatuje, že vzpírání lze považovat za základ silového tréninku pro většinu sportů z různých odvětví a kategorií. Především ve sportech, kde je důležité použití síly (v jejím maximu) tvoří silový trénink včetně vzpírání více jak 50% tréninkových jednotek.

2.3. Gender

Genderem se stal neoddielnou součástí toho, jakým způsobem poznáváme ostatní, přidělujeme jim určitou kategorii a dáváme význam našim vztahům. Dle Strykera (1996) můžeme definovat pojem "gendering" jako proces, který je úzce svázán s tvorbou naší identity. První předpoklady ohledně genderu jej rozdělovaly binárně, na muže a ženu. Toto chápání genderu dle esencialismu přisuzovalo specifické chování různým genderovým skupinám. Tedy že ti, kterým bylo při narození přiřazeno mužské pohlaví, by se měli chovat mužsky a být přitahováni ženami, zatímco ti, kterým bylo přiřazeno ženské pohlaví, by se měli chovat žensky a být přitahováni muži. Toto binární rozdělení bylo v průběhu let kritizováno (feministickými či queer vědci) (Garfinkel 1967) a téma genderových rolí a identit se dostává do popředí. Mimo jiné se stává i součástí sociologie sportu.

Podobně jako další společenské instituce, není sport genderově neutrální. Můžeme spíše konstatovat, že slouží k udržování genderově mocenských vztahů, mužské hegemonie a je jednou z posledních institucí, kde jsou muži a ženy segregováni. Cooky a Messner ve své knize *No slam dunk* (2018) prohlašují, že právě tato segregace dělá ze sportu místo pro reprodukci mužské nadřazenosti a ženské podřadnosti. Jedny z prvních sociologických analýz genderu a sportu byly publikovány v 80. letech 20. století.

Zpočátku vývoje genderově orientované části sociologii sportu nebylo jasné, jakým způsobem se toto téma bude zkoumat – vyjasnění přišlo až v posledních 20-30 letech. Jedním z prvních článků napsaných na téma genderu a sportu byl *Women, Sports and Ideology* (1994) od Paula Willise. Willis v této eseji zkoumá ideologickou funkci sportu při reprodukci maskulinních privilegií. Cílem je dle Willise nesnažit se rozdíly ve výkonnosti mužů a žen vysvětlit na základě fyziologie, ale ptát se, proč jsou pro nás tyto rozdíly důležitější než jiné rozdíly a proč často slouží ke vzniku různých sociálních postojů a předsudků. I sporty v 21. století nadále zdůrazňují lidskou odlišnost, zejména v rámci pohlaví, genderu a sexuality. Příklad můžeme najít v testování pohlaví atletek nebo zařazení trans lidí do sportu, který je striktně rozdělen podle pohlaví (Cooky 2018: 463-464).

V článku s názvem *Sport and the Maintenance of Masculine Hegemony* (1987) poukazuje Bryson na nedostatečnou pozornost věnovanou sportu z feministického hlediska a uvádí, že sport je jedním z důležitých témat pro pochopení útlaku žen. Bryson tvrdí, že i když jsou ženy schopny zpochybňovat mužské definice a mužskou kontrolu nad sportem, výsledkem je, že ženský sport je buď ignorován, nebo bagatelizován.

Stěžejní esejí pro genderová studia spojená se sportem je *Sport and male Domination: The Female Athlete as Contested Ideological Terrain* (1988), kde Messner nastiňuje roli médií jako více než jen prostředníka pro genderové ideologie. Média sama poskytují významové rámce, jak různé věci vysvětlit – nabízejí výklady sportovních událostí, sportovců a sportovních kontroverzí.

Navzdory tomu, že téma genderu je od 80. a 90. let 20. století v sociologii sportu stále více oblíbené, zastoupení sportu v sociologii genderu tak valné není (Cooky 2018: 462). Ve své práci propojím pohled žen na jejich genderovou identitu s mediálním vlivem, kterému jsou vystavovány a se samotným konceptem sportu, ve kterém se pohybují. Budou pro mě důležité postoje, které k sobě tyto ženy zaujímají, co jejich postoje mohlo ovlivnit a jakou v jejich vnímání sebe sama hrají roli média zprostředkovávající pohled na vykonávaný sport (CrossFit, vzpírání).

2.3.1. Genderová identita

Identitu člověka můžeme chápat jako to, jak jedinec prožívá, kým je; jeho autentičnost, konzistenci jak v prostoru, tak čase, a to, jak je jedinečný – zároveň je jak individuem, tak členem společnosti (Fialová 2001: 52). Identitu můžeme tedy chápat i jako sociální konstrukt vzniklý interakcí jedince s jeho okolím. Identita člověka souvisí s postojem k sobě samému i k okolí – jak jedinec rozumí svému jednání, jak chápe své postavení v určitých situacích a společnostech, kým chce být a kým se cítí být (Duffková 2008: 105). Money a Ehrhardt (1972) popisují genderovou identitu jako „*soukromou zkušenost genderové role; a genderovou roli jako veřejným projevem genderové identity*“ Stoller (2020) například uvedl, že pro něj je základem genderové identity "vnitřní poznání vlastní identity".

2.3.2. Maskulinita a feminita

Při vymezení genderu se nejčastěji setkáme s jeho záměnou za pohlaví. V teorii chápeme rozdíl mezi genderem a pohlavím následovně – pohlavím myslíme rozdílnosti biologického charakteru mezi mužským a ženským druhem (především rozdíly v pohlavních orgánech a na

to navazující rozdílné funkci reprodukce). Na rozdíl od pohlaví není gender biologicky podmíněný – je kulturním produktem a jednou z jeho kategorií je například společenské rozdělení maskulinity a feminity. Biologickou příslušnost pohlaví lze často vyvodit ze vzhledu jedince – oproti tomu, gender ze vzezření odhadnout nelze, protože se mění v závislosti na dané kultuře a zároveň se mění s ohledem na čas a místo (Oakleyová 2000: 20). Ve své knize *Sex and gender: The development of masculinity and femininity* formuluje Robert Stoller (2020) gender jako koncept psychologicko-kulturní, který je po vzoru pohlaví (mužské/ženské) rozdělen na maskulinní a feminní. Může být zcela nezávislý na pohlaví daném biologicky. V závěru u jedince je pak podílem maskulinity a feminity, lze tedy, aby u jednoho jedince byly přítomny obě složky.

Některé rozdíly v chování, ať kulturním nebo sociálním, jsou spojeny se dvěma gendery, mužem a ženou (maskulinním a femininním). Tyto rozdíly a jejich přiřazení k jednomu z těchto genderů se mohou a často stávají společenskou normou a jsou tak často i přijaty. S nimi jsou spojená i určitá očekávání (například ženy jsou jemné, oproti tomu muži bojovní), která na nás mohou být společností kladena. Muž v západní vyspělé společnosti se bude chovat jinak než muž v rozvojové zemi Afriky. Tyto odlišnosti můžeme najít také u žen v různých koutech světa a různých národech. Jedním z významných spisovatelů, kteří se zabývali touto "kulturní flexibilitou" je Michael Foucault. Ten uvádí, že narozdíl od pohlaví, by měl být gender přijímán jako proměnlivý, v závislosti na kultuře, čase a kontextu. Nejčastěji se setkáme s tím, že je muž (myšleno na základě primárních pohlavních znaků) vnímán společností jako chlapec nebo muž, kde oba tyto pojmy jsou spojené s určitými sociálními očekáváními (muž je statný, bojovný, cílevědomý) a určitým společenským chováním (muž umí řídit, finančně se stará o rodinu) (na základě vyspělosti jedince). Stejně je to i u ženy, kde nalezneme opět dvě kategorie, dívka a žena (Diamond 2002: 322-323).

2.3.3. Sebepojetí

Náš gender a genderová identita úzce souvisí s tím, jakým způsobem vnímáme sami sebe. Schilder (2013) tvrdí, že představa o lidském těle, jeho samotný vzhled a vnímání jeho obrazu není pouze konstrukcí poznání, ale také se do těchto oblastí odráží postoje daného člověka k ostatním lidem a interakce s těmito lidmi.

Sebepojetí neboli self concept, se týká našeho vlastního pojetí jako celku. Můžeme jej nazvat jako naším subjektivním obrazem. Je založeno na naší vlastní zkušenosti, na tom, jaké názory vůči nám zastávají druzí. Nalezneme v něm prvky kognitivní (jak sami sebe

poznáváme), emocionální (jakou máme sebeúctu) a činnostně regulativní (jakou nad sebou máme kontrolu) (Fialová 2001: 21).

Naše sebepojetí je také z velké části ovlivňováno pojetím našeho těla. To, jakým způsobem tělo reálně vypadá a tím, jaké je představa o něm, může být v protikladu. Ideální tělesný zjev je dán především kulturním a sociálním prostředím, ve kterém se daný jedinec nachází. Především ženské tělo podléhá nárokům a normám sociokulturního prostředí (Fialová 2001: 54). Ženské (femininí) chování podléhá těmto nárokům také. Abraham (1992) uvádí, že u žen nacházíme silnější determinaci tělem, než je tomu u mužů. Stejně tak uznání a sociální pozice ženy dle Mrazka (1986) se mnohem více odvíjí od jejího vzhledu, zatímco u mužů je kladen důraz na úspěch v práci, peníze a majetek.

2.4. Sport a gender

Pokud se budeme zabírat otázkou genderu a jeho norem, jedním z jeho činitelů v rámci socializace a přejímání je v těsném závěsu za médií sport. Ve většině zemí je dnes sport hlavní sférou, ve které jsou nám představeny a "vštípeny" rozdíly mezi gendery (Knapp 2015: 698).

Mimo tento fakt je sport vnímán jako prostředí, kde jsou genderové rozdíly brány jako přirozené – především kvůli fyzické převaze mužů nad ženami. (Brace-Govan 2004: 3). Paralelu k mužské dominanci ve sportu můžeme najít i ve slovníku, který používáme – pokud dítě hodí míč špatně, je slovně ohodnoceno jako „hraje to jako holka“, v opačném případě se setkáme s označením „hraje to jako kluk“. V důsledku těchto zakotvených ideových stereotypů o dovednostech a zdatnostech v pohybových a sportovních aktivitách, jsou výkonově náročné sporty shledány jako mužské, a které jsou pro ženy brány jako nevhodné (Sekot 2008: 12). Termínem „hraje to jako holka“ se zabývala Iris Marion Young. Ve své eseji *On Female Body Experience: "Throwing Like a Girl" and Other Essays* (2005) se zabývá tím, jak ženy prožívají své tělo v západních společnostech dnešního moderního světa. Stěžejní část této knihy se zabývá pojmem gender, jeho spojitostí s feministickou sociologií a hodnocením omezení, kterým jsou ženy moderního západu vystavovány. Sport kromě genderu ovlivňuje i naše chápání feminity. Kane a Greendorfer (1994) konstatují, že se často můžeme setkat s reprezentací mužů jako silných a dominantních díky své velikosti a muskulatuře a žen vyobrazených jako slabší a podřízenější v návaznosti na jejich menší velikost a méně vyvinuté svalstvo.

2.4.1. Ženy v silových sportech

Ačkoliv se s „osvalenými“ ženami můžeme setkat i například v body buildingu (bikini fitness, kulturistika), v projevu jsou tyto sporty odlišné. Přestože se oba sporty v soutěžní části odehrávají na pódiu před publikem, body building se zaměřuje na pózování a tělesný projev a tím ženu přitahuje zpět k principům krásy, ženskosti a feminity, vzpírání hodnotí pouze fyzickou sílu a nabízí tím ženám jinou perspektivu, s jakou se na sebe mohou dívat (Brace-Govan 2004: 504).

Holmlund (1989) uvádí, že ženy s větším množstvím svalnatosti mohou vyvolávat u mužů úzkost, protože jejich vzhled může ohrožovat normu viditelných rozdílů mezi muži a ženami. Přestože ženy v kulturistice může od konvenčních představ o ženském vzhledu odvést jejich rozvoj svalové hmoty, těsné spojení sportu a zaměření se na vzhled v něm vedou ženy opět k normativní orientaci na tělesnou atraktivitu a k projevování genderové odlišnosti (sestava na pódiu, líčení apod.) (Brace-Govan 2004: 505).

Dle studie *Weighty matters: control of women's access to physical strength* (2004), kde byly dotazovány elitní vzpěračky můžeme konstatovat, že ženám participujících ve vzpírání nezáleží tak na vzhledu, jako na jejich fyzickém a silovém výkonu (oproti například ženám v bodybuildingu, jak bylo dříve zmíněno). Brace-Govan uvádí, že nedostatek zájmu o vzhled u vzpěraček má také potenciál "rekuperační efekt" - ten Ndalianis (1995) vysvětluje jako normativní vnímání žen jako objektů, které je nutné vidět. Tento koncept vnímání změnil i původní odpor ke svalnatým kulturistkám a začlenil je zpět do této normy (navíc se poté tyto ženy často staly i zdrojem agresivní erotiky a mužské touhy).

Podle vlastního vyjádření vzpěraček v této studii je jejich úspěch v tělesné aktivitě spojován často s maskulinitou a je považován za spíše mužský. Nedílnou součástí jejich úspěchu jsou také tři nezanedbatelné prvky – přehlížení otázek vzhledu, upřednostňování dobře fungujícího a silného těla a "odmítání" normy týkající se vzhledu žen a feminity. Tyto ženy vnímali sami sebe a svůj sport odlišně, než ho vnímá široká veřejnost – jejich sport se stal jejich životním stylem. To je v souladu s pozorováním Stebbinse (2001), který prohlašuje, že ti, kteří svůj volný čas tráví vážně a disciplinovaně a přisuzují mu určitou důležitost, sami sebe vnímají často odlišně a často zastávají specifické hodnoty a názory ohledně trávení svého volného času (například upřednostňují trénink oproti jiným aktivitám, protože je pro ně důležitý a jsou v tomto disciplinovaní) (Brace-Govan 2004: 526).

2.4.2. Zastoupení žen v silových sportech

Na základě vědeckých studií je potvrzeno, že očekávání vázaná s tělesným zjevem jsou poté přenesena do cvičebních cílů (proč cvičíme a jak cvičíme) a odsouvají tak ženy do „kardio“ místností namísto jejich vystavení činkám a těžkým vahám (Brace-Govan 2004: 12).

Tím, že jsou ženy v souladu s těmito normativními cvičebními cíli, své těla budují směrem a stylem, který opět potvrzuje genderové rozdíly. Eskes, Duncan a Miller (1998) ve své analýze časopisů Shape a Fitness zjistili, že cílem fitness by mohlo být získání fyzické síly pouze pokud by fitness nebylo koncipováno takovým způsobem, že reálné zdraví je opomíjeno na úkor krásy a přitažlivosti. Analýza těchto a dalších časopisů podobného stylu zejména zmiňuje, že jak fotografie, tak texty, které se v nich vyskytují, se zaměřují především na posílení myšlenky, že konečným výsledkem jakéhokoli cvičebního programu by měl být dobrý vzhled, nikoli dobrý pocit (Washington, Economides 2016: 146). Ženy se často disciplinovaně hlídají, aby jejich postava nebo chování nezasahovaly za hranice genderu jim vlastního – aby nezačaly být označovány jako příliš maskulinní či aby nebyla zpochybňována jejich samotná příslušnost k ženskému pohlaví.

2.4.3. Stereotypizace žen v silových sportech

Můžeme najít i ženy, které se nepodřizují normám a představám o zachování údajné ženskosti uvedeným v předchozí podkapitole. Místo toho se nebojí "vzít do ruky činku", více jíst, a tak i znatelně navýšit kvantitu svalové tkáně. S touto skutečností může nastat problém s příslušností k určité genderové identitě, protože dává možnost destabilizovat tradiční pojetí maskulinity a feminity (Hardin, Lynn a Walsdorf 2005: 109). Cole (2003) zmiňuje, že například v atletice bylo a nadále zůstává ženské tělo podezřelé z důvodu zjevné maskulinizace a tím jde proti normalizovaným představám o ženském těle. Můžeme také dodat, že dle některých studií není síla přivlastněná ženám pro muže atraktivní a dívky a ženy, které soutěží ve sportu s chlapci riskují otázky zpochybňující jejich gender a sexualitu (Schilling, Bunsell 2009: 145).

Ve sportovních soutěžích máme také přísně oddělené genderové soustavy, které kontrolují nejen sportovkyně, ale i jejich úspěchy. Jak chování, tak vzhled těla sportovkyň mohou být formovány i na základě diskurzů sportovních médií (Thorpe 2008: 5).

Pokud je atletka příliš úspěšná, může to vést k podezření z podvodu zahrnující gender a u některých z nich (např. Caster Semenyaová) dokonce k vyloučení ze soutěže (Washington, Economides 2016: 146).

2.4.4. Mediální prezentace žen v silových sportech

Genderová diferenciacie je často přenášena pomocí vyobrazení sportovců na fotografiích. Duncan a Sayaovong (1990) vytvořili termín „sexuální odlišnost“ (z orig. "sexual difference“), aby vysvětlili, jak mediální obrazy fungují při sociálním vytváření rozdílů mezi muži a ženami.

Na základě této teorie byla provedena kvalitativní obsahová analýza obrázků v CrossFit Journal ve studii *Gender representation in the CrossFit Journal: a content analysis* (Knapp 2015). Jejím výsledkem je teze, že oproti časté podpoře genderových rozdílů ve fitness časopisech a sportovních médiích, v CrossFit Journal se snaží tyto normativní hranice posunout. Knapp (2015) poznamenává, že fotografie žen při silovém tréninku jsou po úspěchu CrossFit Games novým tématem pro CrossFit Journal (časopis pro účastníky CF a další zainteresované jedince/společnosti). CrossFit se deklaruje tím, že je cvičebním programem pro všechny – snaží se také o vytvoření inkluzivního prostředí, jak je zobrazeno prostřednictvím fotografií v CrossFit Journal stále roste. Kromě toho, koncept inkluzivity CrossFitu je také podpořen četnou reprezentací lidí s tělesným znevýhodněním, jak v časopise, tak například i na CrossFit Games (Knapp 2015: 701). Dle této studie bychom mohli CrossFit považovat za transgresivní sport, který díky kombinaci síly a vytrvalosti směřuje k porušení normativních postojů ke genderové diferenciaci (Knapp 2015: 698). O rok později vznikla studie od Washingtona a Economidese *Strong Is the New Sexy: Women, CrossFit, and the Postfeminist Ideal* – ta se zaměřuje na diskurzivní analýzu médií se zaměřením na CrossFitu (osobní webové stránky, specificky zaměřené CrossFitové značky apod) - jejím cílem bylo analyzovat mediální texty za účelem nalezení vznikajících témat v rámci CrossFitové kultury. Výzkum zmiňuje, že i když je důležité zobrazovat ženy jako silné, kompetentní a dovedné, je důležité poznamenat, že CrossFit nejvíce těží právě z vyprávění o silných ženách, a ještě silnějších činkách, které zvedají. Můžeme říci, že využívá ženy jako důkaz toho, co vše je možné dokázat a mimo jiné i jako marketingové nástroje k přilákání větší pozornosti. Tak se může zdát, že se CrossFit zaměřuje spíše na atraktivitu než na to mít silné a funkční tělo, které zvládne právě typy CrossFitových tréninků. Když mluvíme o atletických/silových výkonech žen, CrossFit je zvláště vhodný k přirovnání "káže vodu, pije víno" - tvrdí, že se zaměřuje na výkon spíše než na vzhled, přesto se spoléhá participující atraktivní ženy, které k tomuto sportu přitáhnou více pozornosti (Washington, Economides 2016: 149-150).

3 Metodologická část

V této části se zaměřím na vysvětlení cílů práce, představení výzkumných otázek a popsání všech náležitostí týkajících se dat a jejich analýzy. Na závěr této kapitoly jsou zmíněny etické zásady a možné limity, které výzkum skýtá.

3.1. Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem mé práce je zjistit, jak ženy participující v silovém sportu (vzpírání a CrossFitu) vnímají svou genderovou identitu, potažmo jak mnou vybrané faktory na tento postoj působí. Hlavní faktory, kterými se budu zabývat, je považování sportu jako maskulinního a na to navazující maskulinní prostředí, koncept a sebepojetí vlastního těla a jeho vzhledu a mediální vliv na postoj k sobě jako ženě a jako k ženě v silovém sportu. Skrze zkušenosti těchto žen se budu snažit odhalit, jak výše uvedené a další faktory ovlivňují genderovou identitu dotázaných žen. Pro svůj výzkum jsem zvolila kvalitativní přístup, zejména z toho důvodu, že otázky týkající se genderu mohou být pro některé intimního charakteru a odpovědi by nemusely být dále rozvinuty (jako to může být díky návazným otázkám v rozhovoru). Kvalitativní přístup mi dává možnost věnovat se každému respondentovi individuálně a získat větší vhled do jeho zkušeností a vnímání skutečnosti.

Výzkumné otázky:

Jaký je rozdíl v projevování genderové identity uvnitř a vně prostředí silového sportu?

Jak ženy vnímají své postavení v tomto (genderově maskulinním) sportu?

Jaké faktory dle výpovědi respondentek ovlivnily/ovlivňují jejich genderovou identitu?

Jakým způsobem vnímají respondentky vyobrazování žen ve sportovních médiích?

3.2. Kvalitativní výzkum

Pro svou práci jsem zvolila kvalitativní výzkum. Dle Cresswella je definován jako „proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník a výzkumnice vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách” (Hendl 2008: 48). Kvalitativní výzkum je založen na pozorování, dokumentech, rozhovorech a záznamech (video či audio). Oproti tomu, kvantitativní výzkum využívá dotazníky a statistické zpracování dat (Hendl 2008: 46-48).

Kvalitativní výzkum mé práci nabízí možnost hlubšího poznání, kterého bych skrze kvantitativní formu výzkumu nemohla dosáhnout. Pochopení prostředí a vztahů je pro mou práci klíčové – stejně jako je následná interpretace dat, kdy badatel „konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu sběru a poznávání jeho částí“ (Hendl 2008: 50).

Z výše uvedených důvodů považuji kvalitativní přístup jako vhodný způsob výzkumu a jako vhodnou formu získání dat pro zodpovězení mých výzkumných otázek.

3.3. Technika sběru dat

Z hlediska kvalitativního zaměření mé práce a potřeby získání hlubších informací a dat jsem zvolila polostrukturované rozhovory. Ty jsou mnohem pružnější než rozhovory strukturované. Jejich cílem je prozkoumání tématu do hloubky a dávají výzkumníkovi možnost vstoupit do rozhovoru a na základě toho, jak se rozhovor vyvíjí, se následně doptat či téma více rozvinout. Každý rozhovor je tak individuálně přizpůsoben každému účastníkovi výzkumu (Esterberg 2002: 87).

Kaufman (2010) uvádí, že pro rozhovor je cenné vytvořit příjemné prostředí, které bude oběma stranám příjemné, je ale také důležité zachovat určitou strukturu rozhovoru. Důležitým aspektem je pocit, že téma a názor, který respondent sděluje, se setkává u tazatele se zájmem. Určitou výhodou z mé strany je, že spolu s respondentkami sdílíme dvě věci – jsme ženy a naši vášní je sport.

Na základě mého cíle, tedy zjištění prožívání a vnímání genderové identity žen, se tato metoda jeví jako vhodná a ideální.

Konkrétní seznam předem vytvořených otázek byl sestaven na vlastním uvážení s ohledem na logické uspořádání. Přibližná délka rozhovorů se pohybuje mezi 30-60 minutami a prostředí rozhovoru se dle časových a dalších okolností situovalo do online či offline prostoru. Mou snahou bylo vytvořit přátelské prostředí, ve kterém se respondentky mohly cítit bezpečně.

3.4. Výběr respondentek

S ohledem na svou vlastní participaci v silovém sportu jsem využila této výhody a oslovila mnou známé ženy, které se věnují CrossFitu či vzpírání, či jsem využila jejich známosti (toho, že jsou známé) na sociálních sítích. Oslovení proběhlo na základě prosby a žádosti, zda by dotyčná neměla zájem participovat na mém výzkumu ohledně bakalářské práce. V této zprávě (skrze sociální síť Instagram) jsem zmínila i téma své práce a čím se budu zabývat, spolu s tím, čeho by se případný rozhovor týkal.

V zimě na přelomu roku 2021/2022 a na jaře roku 2022 jsem uskutečnila 6 rozhovorů v online podobě. Mé respondentky byly ve věkovém rozmezí 21–33 let a pocházely z různých částí České republiky a věnovaly se silovému sportu různou časovou délkou. V tabulce níže uvádím základní údaje v anonymizované verzi.

Tabulka č.1: *Informace o respondentkách*

Jméno	Věk	Sport	Jak dlouho se sportu věnuje	Závodně/amatérsky
Alžběta	21	Crossfit, vzpírání	6	Závodně
Karolína	30	Crossfit, vzpírání	7	Závodně
Aneta	26	Crossfit, vzpírání	5	Závodně
Markéta	22	Vzpírání	4	Závodně
Lucie	33	Crossfit, vzpírání	8	Závodně
Klára	22	Vzpírání	5	Závodně

3.5. Způsob analýzy dat

Jednou z metod kvalitativního výzkumu je zakotvená teorie. Ta spočívá ve sběru dat a následném systematickém rozvíjení teorie odvozené přímo z dat. Nejdříve výzkumník kóduje všechna data a poté tyto kódy systematicky analyzuje, aby ověřil nebo prokázal danou tezi. Následně se výzkumník kontroluje data z hlediska vlastností kategorií a rozvíjí teoretické myšlenky (Walker 2006: 348-349). Ve své práci se snažím zjistit, jak se respondentky cítí ve vybraných situacích prostřednictvím otázek a v průběhu kódování hledám významné artikly pro mnou zkoumanou oblast silového sportu.

Kvalitativní analýza dat se snaží uspořádat a redukovat shromážděná data do témat, která pak lze využít k popisu, modelům nebo teoriím (Walker 2006: 349). Její součástí je často transkripce rozhovorů. Ta si klade za cíl seznámit tazatele se zkoumanými jevy jako s komplexem a interpretovat tak sociální svět přinejmenším pochopitelně a s ohledem na další faktory (Hendl 2008: 223) – můžeme říci, že se jedná o „*systematické nenumerné organizování dat s cílem odhalit témata, pravidelnosti, datové konfigurace, formy, kvality a vztahy*“ (Hendl 2008: 223).

Data jsem po transkripci podrobila metodě otevřeného kódování. Ta spočívá v označování a kategorizování pojmů na základě důkladného procházení získaných dat. (Corbin, Strauss 1990: 12). Na počátku kódování jsem vybrala ty pasáže, které jsou pro mé téma výzkumné otázky relevantní a vyznačila je. Ke každé pasáži jsem poté přiřadila pojem či

slovní spojení, který tuto pasáž vystihuje. Tyto pojmy jsem poté přiřadila do obecnějších kategorií. Tyto obecné kategorie následně sloužily pro tvorbu kapitol, kterým se věnuji v další části práce.

3.6. Etika výzkumu

Otázka etiky výzkumu je nedílnou součástí jeho přípravy a realizace. Za účelem informovanosti o výzkumu a zachování anonymity jsou s respondentkami potvrzeny souhlasy s poskytnutím a dalším použitím informací z rozhovoru prostřednictvím nahraného souhlasu, který je součástí nahrávky rozhovoru. Pro účely ochrany osob a jejich anonymity budou na základě domluvy zvoleny pseudonymy. I před využitím pseudonymů a anonymity může však na základě určitých hledisek dojít k odhalení identity osoby (Hendl 2008: 153-154). Pokud by respondentka požádala o použití svého skutečného jména, bude tak učiněno. V případě nesouhlasu s použitím informací z rozhovoru bude respondentce vyhověno.

Přestože Esterberg zmiňuje, že například pro výzkum genderových vztahů je někdy nutné upravit popis výzkumu (podaný před rozhovorem), aby na jeho základě nebyl zkreslena získaná data (Esterberg 2002: 70-71), rozhodla jsem se pro svůj výzkum popsat záměr své práce zcela otevřeně jako "zkoumání genderové identity žen v silových sportech". Usuzuji, že otevřenost a upřímnost v mém případě může vést k hlubším rozhovorům a možnosti se ptát na otevřené otázky i z mé strany.

3.7. Omezení výzkumu

Omezení v případě kvalitativního výzkumu je přičítáno zejména subjektivitě z role vlivu tazatele a nemožností zobecňovat výsledky z důvodu nízkého či nižšího počtu účastníků (oproti kvantitativnímu výzkumu). Další limity můžeme hledat především v případě, kdy nejsou uvedeny jasné důvody pro použití určitých metod (výběr respondentů, metoda analýzy), hovoříme pak o neprůhlednosti kvalitativního výzkumu (Hendl 2008: 50-53). Jak již bylo zmíněno, průběh i výsledek výzkumu může být ovlivněn i samotným výzkumníkem, ovšem stejně tak může být ovlivněn i z druhé části, ze strany respondentů. Z těchto důvodů jsem zvolila ve svém výzkumu maximální otevřenost k respondentkám ohledně tématu a cíle výzkumu.

4 Empirická část

V této části bakalářské práce se budu věnovat analýze získaných dat. Empirickou část rozdělují do 3 tematických celků, ve kterých se zaměřuji na témata relevantní pro mé výzkumné otázky. V prvním celku se zabývám vztahem maskulinity a sportu, ovlivňováním charakteru a chování silovým sportem a zakořeněnému vnímání silového sportu. V dalším celku se věnuji vlivu sportu na jiné sociální sféry mimo té sportovní, a to zejména na vzhled a jeho hodnocení jak samotnými respondentkami, tak okolím, a na potenciální výběr partnera/partnerky. Poslední celek je zaměřen na ženy v silových sportech a na jejich mediální prezentaci, kde se zmiňuji i o závodním prostředí. Jednotlivé podkapitoly představují právě tato témata, které se orientují na zkušenosti a poznatky samotných respondentek.

4.1. Zakořeněný přístup k „maskulinním“, silovým sportům

Z historického hlediska se ženy k silovým sportům dostávaly později než muži. Jak bylo zmíněno v kapitole o historii, zejména vzpírání, to se mezi ženy na závodní a profesionální úrovni dostalo až v druhé polovině 20. století. Právě s tímto faktem se pojí i obecné normativní představy ve společnosti o tom, jaké sporty by ženy měly dělat a jaké nikoliv. „*Třeba vzpírání a CrossFit není úplně typický, nebo obecně tou širší populací není vnímán jako sport typický pro ženy. Hodně lidí si to nedokáže spojit, protože samozřejmě je tu pořád takový ten ženský ideál, taková ta jemnost, decentnost.*“ (Lucie) Tyto představy se netýkají pouze žen, ale i mužů – někteří tak mohou odmítnou svou participaci v určitých sportech, nebo si vyberou jiné sporty než ty, které jsou ve společnosti považovány jako feminní (např. balet).

Ve věkově starších generacích, a nejen těch, se tak můžeme setkat s názory, že ženy do těchto (silových) sportů nepatří. Své stanovisko k výroku „ženy by silové „maskulinní“ sporty dělat neměly“ vyjádřily i respondentky.

Tak zaprvé mi to přijde jako „bullshit“. Jako první ukazatel toho, jestli by to někdo měl nebo neměl dělat, je určitě to, jestli ho to vůbec baví, což je vlastně jako u každé aktivity. Každopádně ty holky vůbec nemusí vypadat jako chlapi. Je to hodně i geneticky daný. Máme tady holky, který dělají absolutně brutální výkony, ale vypadají jako atletky. Je to hodně i o geneticky predisponovaný kompozici těla.“ (Alžběta)

S názory, že silové sporty by ženy dělat neměly, jsou dle respondentek spíše ze strany společnosti, které nemá s těmito druhy sportu zkušenosti. O mnoho méně nebo vůbec je pak

můžeme slyšet v rámci sportovní komunity nebo od těch, kteří jsou například obeznámeni s anatomii a fyziologií člověka. „*Já si myslím, že to je blbost, protože to jsou takový zaběhlý představy, že jakmile holka bude něco zvedat, tak bude automaticky velká, jak kulturista, přitom to není pravda. My jako ženy v sobě nemáme tolik testosteronu jako chlapi a není to možný, abychom takhle naturálně narostly. To podle mě tvrdí někdo, kdo vůbec žádný takový sport nedělá a vůbec se v tom neorientuje.*“ (Klára)

Ženy často místo silového sportu volí sport, který nezasahuje za mez genderu, který je jim vlastní. Snaží se, aby svým chováním či postavou nepředstavovaly rozdílnost oproti normě ženského pohlaví (Washington, Economides 2016: 146) Přesto respondentky vypovídají, že se situace začíná zlepšovat a v silovém sportu je, či si myslí, že bude, více žen, než tomu bylo doposud. Zmiňují mimo jiné i faktory, které participaci žen v silovém sportu mohou ovlivnit. Jedním z nich je třeba rodina, která v dnešní době může ještě být ze „starší generace“ a nemusí být s myšlenkou silového sportu u žen sžitá.

„*Podle mě to ty holky k těmhle sportům táhne míň, protože v dětství půjdeš spíš vždycky dělat holčičí sporty, půjdeš třeba tancovat, na krasobruslení, na atletiku a nezačneš jako dítě vzpírat, zatímco ty chlapy to k tomu táhne jako přirozeně. Ale myslím, že ta selekce pak pokračuje určitě i tím, že jsou třeba holky, které by to šly dělat, ale nějaké ty názory okolí a podobně jim v tom zabrání...[...] třeba by to i ty holčičky bavilo, že kdyby se k němu dostaly, ale málokterí rodiče řeknou holčičce „no tak pojd' na vzpírání“, protože prostě ty konvence jsou nastavený jinak...[...] hodně pomáhá to, že to vzpírání i CrossFit se celkově rozrůstá. Vlastně ti lidi, kteří třeba dneska Crossfit dělají, tak až budou rodiče, tak jejich děti to už budou vnímat jinak. Podle mě se musí prostě šířit víc ta osvěta, víc se snažit zabraňovat tady těm předsudkům, že ženy tyhle sporty dělat nemají nebo nemůžou a myslím si, že to časem třeba bude samo od sebe lepší, třeba že samy maminky zjistily, že je to baví, tak na to třeba i ty děti budou dávat.*“ (Aneta)

4.2. Maskulinní sport = maskulinní charakter?

S tím, že samotný „maskulinní“ silový sport u žen nemusí být v široké veřejnosti tolik rozšířen, může být spojeno také posouzení chování či charakteru na základě onoho participování žen v něm. O svém chování se jedna respondentek zmiňuje jako o „mužském“ chování. „*Prostě si myslí, že možná lehce připomínám chlapa občas v tom tréninku, myslím tím hecováním, že jsem hodně soutěživá, takže prostě to do toho předávám.*“ (Lucie) Lidé si na základě sportu, který

děláme, mohou dělat představy i o naší sexuální orientaci nebo o našem charakteru či vlastnostech. Ženy se tak kvůli své participaci v silových sportech a nabourávání normalizovaných představ o tom, jak má ženské tělo vypadat, mohou setkat s otázkami týkající se jejich sexuality (Schilling, Bunsell 2009: 145) Maskulinní sporty tak mohou v některých evokovat že ženy, které v nich participují, budou spíše vzhledem ke své muskulatuře přitahovány stejným pohlavím. „*O mně si pár kluků myslelo díky tomu, že jsem lesba. Prostě si řekli, jo, tak ona dělá silový sport, tak to bude teplá, určitě nebude na kluky.. [...] A pak si hodně lidí myslí třeba, že jsem v soukromém životě drsná, že se mě třeba i bojí, třeba „no, já bych se s tebou nechtěl pohádat, to ty bys mi dala přes držku“.* (Klára)

4.3. Vzhled jako hodnotící koncept

Ženy jsou ve společnosti oproti mužům více ovlivněny tělem. Odvíjí se od toho také, na rozdíl od mužů, jejich společenské uznání a jejich pozice ve společnosti (Mrazek 1986: 63). Silový sport, jako je vzpírání, či kondičně silový sport, jako je CrossFit, mají jako jiné aktivity vliv i na náš vzhled. Svoji podstatou tyto typy sportů přispívají k budování a nabývání svalové hmoty po celém těle. Právě tato svalová hmota, zejména u žen, nemusí odpovídat normativním představám o ženských tělech, které jsou ve společnosti. U mužů jsou sociální očekávání spojená s bojovností, statností (Diamond 2002: 322), u žen je to drobnost (oproti mužům), jemnost, ladnost a tichost.

Právě tyto rozdílnosti, které nesouhlasí s těmito normami, mohou vyústit v komentáře a poznatky, směřované k ženám, které se těmito rozdílnostmi vyznačují. Tyto poznámky můžeme najít už i v nižším, pubertálním, věku. „*Když jsem vlastně začínala s CrossFitem, tak si pamatuju, že jsem byla na konci deváté třídy na základce a pamatuji si právě na jednu větu mého spolužáka, který mi říkal, ať necvičím hodně, protože budu mít takový chlapecký prsa“* (Alžběta)

Není výjimkou, že tyto poznámky můžeme najít i v rámci rodiny. Od rodiny často očekáváme podporu v tom, co nás baví a čemu se chceme věnovat. O to více se negativní poznámky mohou vyskytovat, pokud nejsou příslušníci rodiny obeznámeni se silovým sportem či se mu nevěnují. „*Když jsem začala dělat CrossFit, tak jsem od svého necvičícího okolí začala dostávat dost negativní reakce, třeba od mamky: "Ježiš ty vypadáš jako vzpěračka, podívej se na ty nohy".“* (Karolína)

Stejně jako od mužů, je respondentky slyšely i o žen. U mužů se tak „osvalené“ tělo může přičítat představě ženy, kterou mají zakořeněnou společenskými normami (drobné, jemné

rysy), či se jim tato těla jednoduše nelíbí (z hlediska vkusu). Holmlund (1989) konstatuje, že větší muskulatura u žen může u mužů vzbuzovat pocity úzkosti, a to zejména z důvodu zmírnění viditelných fyzických rozdílů mezi oběma pohlavími. U žen můžeme nezalíbení v menší míře přičítat právě onomu (ne)zalíbení, v tomto případě komentáře na postavu mohou více souviset právě s narušením společenské normy zobrazující ideál ženského těla. Hodnocení žen může také někdy převažovat: „*Myslím si, že lidé obecně hodně hodnotí ten vzhled a myslím si, že to spíš slýchám od holek než od mužů, takový to: "Nemyslíš si, že už jako seš moc nebo nepřipadáš si jako chlap", ale právě z 90 % to zazní spíš z úst holek.*“ (Aneta) Vždy také záleží, zda se daný komentář či poznámka setkájí s nějakým účinkem – pozitivním, nebo negativním, a jaký dopad to pak může mít na lidskou psychiku. Souvisí to také s tím, v jaké fázi osobního vývoje se člověk nachází. „*Já jsem hodně dlouhou dobu měla problém s tím, že jsem měla pocit, že mě lidé hodnotí podle toho, jak vypadám a hodně jsem s ním bojovala... [...] měla jsem pocit, že hubený holky se mají v životě líp, a je to třeba 5-6 let a já mám tohle pořád v hlavě, když přijde jakýkoliv problém, nebo v mých očích problém, a najednou si řeknu: „hele, ale kdybys byla hubená, tak by se ti to nestalo“, ale teď už si spíš řeknu, že je to kravina a takhle to nefunguje.*“ (Markéta)

S tím, jak se sami cítíme, ale i tím, jak nás hodnotí druzí může souviset i to, jak se oblékáme a jak se v daném oblečení cítíme. Vzhledem k většímu objemu muskulatury se tak ženy v silových sportech nemusí cítit v „ženském“ oblečení příjemně a komfortně. „*Co se týče nějakého sebevědomí, tak se určitě líp cítím v tom sportovním prostředí ve sportovním oblečení atd. A i když potom se třeba přesuneme do nějaké osobní sféry, kde si člověk třeba má vzít nějaké společenštější šaty, tak si hodně vybírám vlastně vzhledem k té muskulatuře, abych právě na to právě naopak neupozorňovala, na to, co je dominantní na mém těle.*“ (Lucie)

4.3.1. V silném těle, silná mysl

S postupným vývojem naší osobnosti se mohou měnit i naše postoje a názory. A s přibývajícimi roky, kdy provozujeme nějaký sport, můžeme na určité věci spojené s ním pohlížet jiným způsobem. U mých respondentek se tak jedná například o zisk cílevědomosti, schopnosti ocenit píli a dřinu, která za tím (vzhledem) je. Jak bylo zmíněno v podkapitole výše, to, jak na poznámky okolí zareagujeme, závidí na našem vnitřním rozpoložení, naší vlastní zkušenosti či podpoře našeho okolí. Právě jejich dlouhodobější participace ve sportu jim pomohla/pomáhá s ukotvením rozpoložení, které jim umožňuje se na případné negativní poznámky dívat s nadhledem. Podobně jako konstatovaly ženy ve studii *Weighty matters*:

control of women's access to physical strength (2004), zmíněné v teoretické části, i ženy mnou dotazované se orientují na výkonnost těla než na jeho vzhled. Respondentky, nebo obecně ti, kteří se sportu věnují, vědí, co vše stojí za výkony, kolik času a úsilí člověk obětuje pro svůj cíl.

„Čím dýl dělám CrossFit, tím víc se mi líbí, když je to na tom těle vidět. Ty vlastně nosíš na těle víceméně důkaz toho, kolik hodin času a energie do toho vlastně investuješ. Co se týká vzhledu a poznámek, tak to je asi všude a vždycky to tady bylo, je a bude, ale vrátím k tomu, že hrozně důležitý je ten vnitřní postoj, jaký má člověk sám se sebou. Je to rozhodně i o tom mentálním nastavení toho daného člověka, protože někdo s tím může být hrozně v pohodě. Já bych byla hrozně pyšná, kdybych měla větší ramena, naopak to беру jako kompliment, když mi někdo řekne, že mám velký nohy.“ (Alžběta)

I samotný koncept a filozofie vzpírání či CrossFitu mohou inklinovat k většímu zaměření se na to, co tělo dokáže a co za tím stojí, a nejen na vizuální stránku. Ve vybavení tělocvičen málokdy najdete zrcadla (která by upoutávala na náš vzhled) (Kuhn 2013: 10-11). I z tohoto důvodu mohou tyto sporty ženy i lidé obecně upřednostňovat před sporty jinými.

„Nemám ráda, když mě někdo soudí podle toho, jak vypadám, proto dělám tenhle sport, a ne třeba bikiny fitness a tyhle věci. Já vždycky chci být souzena podle toho, co jsem dokázala nebo podle toho, co dokážu, a ne podle toho, jak v ten den zrovna vypadám.“ (Markéta)

4.4. Pro sportovce „pouze“ sportovce

Stebbins (2001) uvádí, že ti, jejichž volný čas je nějakým způsobem disciplinován a je mu přidána vážnost, zaujímají hodnoty a názory silně podporující právě tento způsob trávení volného času. Příkladem může být sport a plánování dne kolem tréninkových jednotek či upřednostňování aktivit týkajících se daného sportu. Podobně jako můžeme najít disciplinovanost a cílevědomost v životech respondentek, podobné vlastnosti bychom hledali i u jejich partnerských protějšků. Stejně tak si respondentky nedokážou často představit mít jako svůj protějšek člověka, který by jako součást svého životního stylu neměl pohyb.

„Není to kritérium, který já potřebuji k partnerskému životu, ale na druhou stranu říkám, že si asi neumím představit, být s někým, kdo nedělá vůbec nic nebo to dělá na hodně „lightový“ úrovni, protože by ten člověk nepoznal, proč já to tak mám nebo nechápal by tu moji cestu a myslím si, že by tam dost často docházelo do křížku jakoby nepochopení z jedné nebo z druhé strany.“ (Alžběta)

Od blízkých lidí, i od partnerů, ale můžeme vyslyšet i negativní komentáře na náš životní styl. Tato část je věnovaná pouze partnerům, blízkým osobám je věnována pasáž v kapitole 4.1. Respondentky sdílely i své zkušenosti s negativním přijetím některých aspektů silového sportu svými aktuálními či bývalými partnery.

„Třeba někdy můj přítel říká: „hele, a ty chceš být ještě víc osvalená?“ a já, no jako chci, protože já si přijdu málo osvalená. A on už začne s tím, že no, tak to jako nevím, to si neumím představit, a to už mně třeba dokáže nějakým způsobem ranit, ale že pak přemýšlím nad tím, proč jako teda třeba se mnou je, když ví, že chci mít víc svalů...[...] Já nepotřebuju, aby dělal taky silový sport, ale potřebuju, aby taky cvičil, měl tam nějaké cíle. Protože právě jsem se setkala kolikrát s klukama, se kterými jsem chodila, co jako vůbec necvičili a já jsem si furt nalhávala, že já nepotřebuju někoho, kdo cvičí. Ale ten člověk pak nechápe tu rádoby posedlost tím sportem, takže pak nechápe, že se těším na tréninky, a pak dokonce u jednoho jsem zažila, že žártil na to, že se těším na trénink, že se na trénink těším víc než na něj, takže to jsem si řekla „okej“, tak už žádný nesportující přítele nechci.“ (Klára)

4.5. Vidíme ženy dostatečně?

Jak bylo zmíněno výše, ženy se v silových sportech vyskytují kratší dobu než muži. To, zda je televizní, tištěné, internetové či další médium bude zobrazovat například ve stejné míře, může být závislé na popularitě žen v těchto sportech, společenském mínění a následné sledovanosti. Jak tvrdí Bryson (1987), přestože samy ženy mohou zpochybňovat normativní pohled na ženy v silových sportech, ženský sport je spíše médií podceňován a přehlížen. Tím nám média mohou vytvářet významový rámec (Messner 1988), který nám může vysvětlovat participaci žen v silovém sportu jako nedůležitou a minoritního charakteru. (kdy ženy v silovém sportu nejsou nedílnou součástí mohou být i komentáře daného spotu či článku, diskuse a reakce. *„Podle mě určitě i v relevantních médiích, jako jsou třeba sportovní média, tak vždycky je prostě větší prostor v tom vzpírání věnovaný tomu mužskému vzpírání než ženskému, a to nemluvím o těch nerelevantních, jako jsou bulvární deníky. Ale co mě mrzí víc je, že to je v těch sportovních médiích, které by měly být k tomu nezávislý.“ (Aneta)*

Otázkou je, jak by se většinová společnost vyjadřovala o článku týkajících se žen v silovém sportu, např. z CrossFit Games. Můžeme se domnívat, že vzhledem k převládajících normativním pohledům na ženy (jemné, drobné postavy) by reakci byly spíše negativní. *„Myslím, že kdyby třeba nějaká známá média otiskla článek o CrossFit Games, tak by se o těch ženách ta většinová společnost vyjadřovala spíš negativně.“ (Karolína)*

4.6. Rovnost na závodech

Na závodech, kde se porovnávají výkonnosti mezi jednotlivými soutěžícími (kategorie ženské a mužské), můžeme mezi těmito kategoriemi najít rozdíly. *„Podle mě se klade větší důraz na muže než na ženy ve vzpírání, taky muži z toho dostávají víc peněz, když se umístí.“ (Klára)*

Tím, že se ženy v tomto sportu vyskytují méně, či začaly později, je jejich počet v elitních (vyšších) kategoriích výrazně nižší než v kategoriích mužských. Následně je z těchto méně zastoupených kategorií například „vybráno“ nižší startovné, může se na ně podívat menší množství diváků. To se poté odráží v cenách při umístění žen v elitní kategorii. Zároveň se nižší finanční ohodnocení může dotýkat zpětně i samotné participace, kdy ženy na závody nemusí jezdit právě proto, že finanční odměny nejsou dostačující a nepokrývají náklady na přípravu, nebo i samotnou cestu na závody.

Rozdíly můžeme vidět i v množství diváků, kteří se na danou skupiny závodníků dívají a podporují je. *„Třeba vnímání toho publika, tak to může být rozdílné. Třeba na takové ty silovky se na chlapy hrozně těší, protože u chlapů je to o velkých váhách a velkých výkonech. Je to jakoby super podívaná. U žen to asi až tak atraktivní není, prostě u těch chlapů se na to vždycky těší víc.“ (Lucie)*

5 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo skrze osobní zkušenosti a vnímání žen působících v silových sportech (vzpírání a CrossFitu) zjistit, jakým způsobem tyto ženy vnímají samy sebe v prostředí silového sportu a jaké vlivy na toto vnímání mohou působit. Snažila jsem se blíže poznat a porozumět sebepojetí v rámci silového sportu a jeho prostředí, které nemusí pro ženy být zcela typickým. Prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů jsem analyzovala 6 rozhovorů s ženami, které participují alespoň v jednom z mnou vybraných silových sportů. Všechny ženy se svému sportu věnují závodně, na různé úrovni (krajské, národní, světové apod.).

Prvotním tématem bylo postavení žen v silového sportu v hlediska společnosti. Dozvídáme se, že ve společnosti se často setkáme s názorem, že ženy by tyto sporty dělat neměly, protože jejich normativní představa je jemná, drobná a decentní postava. Respondentky se k tomuto názoru staví odmítavě, kdy upozorňují na fakt, že ve většině případů se člověk s tímto názorem nevěnuje silovému sportu. S tímto faktem dle výpovědí souvisí i menší zastoupení žen v silových sportech, ať v dospělém či mladším věku. Do budoucna jsou predikce pozitivnější – postupně zvyšující se počet žen (ty, které nechtějí vyhovět normativním představám, či chtějí dělat to, co je baví) by mohl ovlivnit i zvyšující se participaci v mladším věku (budoucí matky, které v této době samy participují v silovém sportu by měly blíže k tomu, dát své dítě na silový sport, než je tomu dnes).

Na základě účasti v silovém sportu se ženy setkávají nejen s hodnocením svého vzhledu (moc maskulinní, příliš velká muskulatura), mohou se setkat i s hodnocením svého charakteru jako maskulinního, či dokonce odhadu sexuální orientace. Negativní hodnocení (vzhledu, samotného sportu) se však nemusí setkat s úspěchem. Respondentky uvádí, že roky budování silného a funkčního těla je naučily vážit si těla jinak než dříve – být nejen rády za svou postavu a nedávat narážkám váhu, ale být především pyšné na věci, které tělo dokáže.

Partnerské vztahy jsou neméně spojené se sportem. Pokud partner sportuje (nemusí nutně vykonávat stejný sport) je pravděpodobné, že dokáže lépe porozumět pocitům, které respondentky zažívají – disciplínu spojenou se sportem, úsilí, štěstí z pohybu a celý koncept toho, proč tento sport dělají a proč mu „obětují“ tolik času a energie.

Otázka nízkého zastoupení žen v silovém sportu se pojí také s nižším finančním oceněním žen. Tento problém pak může fungovat i opačně – nízké finanční odměny za závody ženy nedostatečně motivují. Podobně tomu je i v médiích, kdy prostor pro ženy není dle respondentek dostačující, či se o nich z důvodu možné negativní reakce společnosti nepíše

vůbec. Řešením by v tomto případě mohlo být vyrovnání finančních odměň s muži, větší motivace žen pro závodění či participaci v silových sportech obecně.

Limity práce můžeme vidět v samotném kvalitativním charakteru práce, který není svými výsledky zobecnitelný na populaci. Vzhledem k velmi podobným výpovědím a malému množství respondentek se setkáváme s podobnými zkušenostmi, které ale nemusí být pravidlem. Samotné vyhodnocení dat je subjektivního charakteru a může se v rámci různých výzkumníků lišit.

Práce by mohla být spojena s kvantitativním výzkumem a ověřením jak zkušeností respondentek, tak zjištěním pohledu „z druhé strany barikády“, tedy pohledu společnosti mimo cvičební prostředí. Stejně tak by mohlo dojít ke kvantitativnímu srovnání názorů vně a uvnitř cvičebního prostředí, kde by mohlo dojít ke zkoumání korelace postojů k ženám v silových sportech a socioekonomických či demografických ukazatelů.

6 Summary

The aim of the bachelor's thesis was to find out through personal experiences and perceptions of women active in strength sports (weightlifting and CrossFit) how these women perceive themselves in the strength sports environment and what influences may affect this perception. I sought to further explore and understand self-perceptions within strength sport and its environment that may not be entirely typical for women. Through semi-structured interviews, I analysed 6 interviews with women who participate in at least one of my chosen strength sports. All women participate in their sport competitively, at different levels (regional, national, world, etc.).

The primary theme was the position of women in strength sports in terms of society. We learn that in society we often encounter the opinion that women should not do these sports because their normative image is of a fine, petite and decent figure. Female respondents are dismissive of this view, pointing out that in most cases a person with this view does not engage in strength sports. According to the testimonies, this fact is also related to the lower representation of women in strength sports, whether in adulthood or at a younger age. In the future, predictions are more positive - a gradually increasing number of women (those who do not want to conform to normative ideas or want to do what they enjoy) could influence the increasing participation at younger ages (future mothers who participate in strength sports themselves at this time would be closer to giving their child to strength sports than is the case today).

On the basis of participation in strength sports, women not only encounter evaluations of their appearance (too masculine, too muscular), they may also encounter evaluations of their character as masculine or even estimates of their sexual orientation. However, negative evaluations (of appearance, of the sport itself) may not be met with success. Respondents report that years of building a strong and functional body have taught them to value their bodies differently than before - to not only be happy for their physique and not give weight to innuendo, but above all to be proud of the things their bodies can do.

Partner relationships are no less connected to sport. If a partner plays a sport (not necessarily the same sport) it is likely that they can better understand the feelings that the respondents experience - the discipline associated with the sport, the effort, the happiness of the movement and the whole concept of why they do the sport and why they 'sacrifice' so much time and energy to it.

The issue of the low representation of women in power sports is also linked to the lower financial valuation of women. This problem can then work the other way around - low financial rewards for competitions do not motivate women enough. Similarly, in the media, according to the respondents, there is not enough space for women or they are not covered at all because of the possible negative reaction of society. The solution in this case could be to equalize financial rewards with men, to motivate women more to compete or participate in strength sports in general.

The limits of the work can be seen in the qualitative nature of the work itself, which is not generalisable to the population in its results. Given the very similar statements and the small number of female respondents, we encounter similar experiences, but these may not be the rule. The actual evaluation of the data is subjective in nature and may vary across researchers.

The thesis could be linked to quantitative research and validation of both the respondents' experiences as well as gaining a perspective from 'the other side of the barricade', i.e. the perspective of society outside the exercise environment. Similarly, a quantitative comparison of views from outside and inside the exercise environment could be undertaken, where the correlation of attitudes towards women in strength sports and socio-economic or demographic characteristics could be explored.

7 Použitá literatura

ABRAHAM, Anke. Frauen-Körper Krankheit Kunst Bd. I und II. *Oldenburg: Bibliotheks-und Informationsverlag der Universität Oldenburg*, 1992.

BOURDIEU, Pierre; PASSERON, Jean-Claude. *Reproduction in education, society and culture*. Sage, 1990.

BRACE-GOVAN, Jan. Weighty matters: Control of women's access to physical strength. *The Sociological Review*, 2004, 52.4: 503-531.

BRYSON, Lois. Sport and the maintenance of masculine hegemony. In: *Women's studies international forum*. Pergamon, 1987. p. 349-360.

COAKLEY, Jay; DUNNING, Eric (ed.). *Handbook of sports studies*. Sage, 2000.

COOKY, Cheryl; MESSNER, Michael A. *No slam dunk*. Rutgers University Press, 2018.

COOKY, Cheryl. Sociology of gender and sport. In: *Handbook of the sociology of gender*. Springer, Cham, 2018. p. 459-467.

CORBIN, Juliet M.; STRAUSS, Anselm. Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative sociology*, 1990, 13.1: 3-21.

DIAMOND, Milton. Sex and gender are different: Sexual identity and gender identity are different. *Clinical child psychology and psychiatry*, 2002, 7.3: 320-334.

DONNELLY, Peter. Sport and social theory. *Sport and Society: A student introduction*, 2010, 11-32.

DUFFKOVÁ, Jana; URBAN, Lukáš; DUBSKÝ, Josef. *Sociologie životního stylu*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008.

DUNNING, Eric. *The sociology of sport*. London, 1971.

DUSPIVA, Karel. *Vzpírání*. Olympia, 1983.

ESTERBERG, Kristin G. *Qualitative methods in social research*. 2002.

FAIR, John D. *Muscle town USA: Bob Hoffman and the manly culture of York Barbell*. Penn State Press, 1999.

FIALOVÁ, Ludmila. *Body image jako součást sebepojetí člověka*. Karolinum, 2001.

FOX, K. R. Self-esteem and quality of life in exercise and sports. Keynote address. In: *Proceedings of the 10th European Congress of Sport Psychology: Psychology and Sport and Exercise: Enhancing quality of life*. Prague, Czech Republic: University of Prague, 1999. p. 12-19.

GARFINKEL, HAROLD; PRESS, POLITY. Studies in. *Studies in ethnomethodology*. Englewood Cliffs, NJ, 1967.

HARDIN, Marie; LYNN, Susan; WALSDORF, Kristie. Challenge and conformity on "contested terrain": Images of women in four women's sport/fitness magazines. *Sex Roles*, 2005, 53.1-2: 105-117.

HARGREAVES, John, et al. *Sport, power and culture. A social and historical analysis of popular sports in Britain*. Polity press, 1986.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008.

HENSLIN, James M. *Down to Earth Sociology:: Introductory Readings*. Simon and Schuster, 1981.

HOLMLUND, Christine Anne. Visible difference and flex appeal: The body, sex, sexuality, and race in the "Pumping Iron" films. *Cinema Journal*, 1989, 28.4: 38-51.

KANE, Mary Jo. The media's role in accommodating and resisting stereotyped images of. *Women, media and sport: Challenging gender values*, 1994, 28-44.

- KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Sociologické nakladatelství (SLON), 2010.
- KNAPP, Bobbi A. Gender representation in the CrossFit Journal: A content analysis. *Sport in Society*, 2015, 18.6: 688-703.
- KUHN, Steven. The culture of CrossFit: a lifestyle prescription for optimal health and fitness. 2013.
- KULAGIN, A. V., et al. The history of the development training" crossfit". *Международный научно-исследовательский журнал*, 2016, 12-4: 54-56.
- MESSNER, Michael A. Sports and male domination: The female athlete as contested ideological terrain. *Sociology of sport journal*, 1988, 5.3: 197-211.
- MONEY, John; EHRHARDT, Anke A. Man and woman, boy and girl: Differentiation and dimorphism of gender identity from conception to maturity. 1972.
- MRAZEK, Joachim; RITTNER, Volker. Wunschobjekt Körper. *Psychologie heute*, 1986, 13.12: 62-68.
- NDALIANIS, Angela. Muscle, Excess & Rupture: Female bodybuilding & gender construction. *Media Information Australia*, 1995, 75.1: 13-23.
- OAKLEYOVÁ, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Portál, 2000.
- SEKOT, Aleš. *Sociologické problémy sportu*. Grada Publishing as, 2008.
- SCHILDER, Paul. *The image and appearance of the human body*. Routledge, 2013.
- SONSTROEM, Robert J. Exercise and self-esteem. *Exercise and sport sciences reviews*, 1984, 12: 123-155.
- STEBBINS, Robert A. *New directions in the theory and research of serious leisure*. Edwin Mellen Press, 2001.

STOLLER, Robert J. *Sex and gender: The development of masculinity and femininity*. Routledge, 2020.

STOLLER, Robert J. *Sex and gender: The development of masculinity and femininity*. Routledge, 2020.

STONE, Michael H., et al. Weightlifting: A brief overview. *Strength and Conditioning Journal*, 2006, 28.1: 50.

STRYKER, Susan. *11. My Words to Victor Frankenstein Above the Village of Chamounix: Performing Transgender Rage*. New York University Press, 1996.

URSO, Antonio. *Weightlifting: sport for all sports*. Calzetti-Mariucci, 2014.

WALKER, Diane; MYRICK, Florence. Grounded theory: An exploration of process and procedure. *Qualitative health research*, 2006, 16.4: 547-559.

WILLIS, Paul; BIRREL, Susan; COLE, Cheryl. *Women, Sport and Culture*. 1994.

YOUNG, Iris Marion. *On female body experience: "Throwing like a girl" and other essays*. Oxford University Press, 2005.

8 Seznam příloh

Příloha č. 1: Otázky pro rozhovor se sportovkyněmi

Přílohy

Příloha č. 1: Otázky pro rozhovor se sportovkyněmi

Mohla byste se prosím krátce představit?

Jakým způsobem a kdy jste se k silovému sportu dostala?

Jak na vaše působení v silovém sportu reagovalo vaše okolí?

Setkáváte se (setkávala jste se s nějakým hodnocením vaší osoby na základě vaší participace v silovém sportu? Na základě vzhledu, chování, vyjadřování.

Dávala jste/dáváte těmto připomínkám váhu? Pokud ano, jakým způsobem se to na vás projevilo/projevuje?

Chování v silovém sportu může být někdy velmi typické. Vnímáte nějaké změny mezi svým projevováním v silovém sportu/ v tělocvičně a vně toto prostředí?

Jak se stavíte k názoru, že ženy by tyto „mužské či maskulinní“ sporty rozhodně dělat neměly? (z důvodu, že budou vypadat jako muži, že je nikdo nebude chtít apod.)

Jak vnímáte postavení žen v silovém sportu? (v porovnání s muži)

Myslíte si, že je zde nějaký rozdíl mezi zobrazováním žen a mužů (participujících v silových sportech) ve sportovních médiích?

Co vše byste uvedla, že vás ve vašem okolí formuje a dělá z vás toho, kým jste? Zažila jste v minulosti nějaký „zlom“, který vaši identitu umocnil či změnil?

Je pro vás důležité obklopovat se lidmi se stejnými zájmy (zájem o silový sport)? Jak tento aspekt ovlivnil či ovlivňuje vaše přátelské či partnerské vztah

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd
Institut sociologických studií
Katedra sociologie

Předpokládaný název bakalářské práce: Sociální percepce žen v silových sportech

Student: Denisa Světelská

Studijní program: Sociologie a sociální politika

Klíčová slova: tělesnost, sociologie sportu, gender, společnost, identita, sociální percepce, sociální status, sebereflexe, zúčastněné pozorování, rozhovor, vzpírání, silový trojboj, powerlifting, crossfit, body image, krása

Vedoucí práce: Kristína Országhová, M.A.

Jméno vedoucí/ho bakalářského / diplomového semináře, do kterého se chce studující hlásit (předběžně): Dr. Hasmanová Marhánková, Kód: BCB

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu (námět práce)

Ve své bakalářské práci bych se ráda zaměřila na sociologii sportu s důrazem na genderovou identitu její vnímání z pohledu žen participujících v silových sportech. Tématikou ženského sportu se již zabývalo mnoho autorů, ať již konceptuálně či ve spojitosti s určitým sportem a ženskou tematikou v tomto konkrétním sportu. Prostředí, které jsem se rozhodla zkoumat, je ženská kultura v silových sportech – tyto sporty můžeme blíže specifikovat jako powerlifting, vzpírání, silový trojboj a crossfit (kondičně-silový). Přestože jsou některé sporty tradičně považovány jako jednoznačně mužské (Postow 1980: 51), jejich prestiž mezi ženami se za poslední roky zvýšila, spolu s jejich účastí v nich. Vznikají jak ženské, tak smíšené týmy, které jsou závislé na kooperaci jak žen, tak i mužů a žen. Pohled na participaci žen ve sportu (zvláště v tom silovém) však může odporovat kulturním normám. Setkáváme se s antiandrogenním postojem, který usuzuje, že by lidé měli určitým způsobem rozlišovat mezi maskulinním a feminním, jak pro zachování přirozeného řádu, tak pro ochranu rozdílu mezi genderovými identitami (Postow 1980: 51).

Mimo jiné, ženské tělo je ze sociologického pohledu vystaveno mnohem většímu tlaku a důrazu na krásu a vzhled než tělo mužské. Přičemž tělo má pro ženu jak svou specifickou funkci při socializaci, tak je samo o sobě zvláštním sociálním objektem (Fialová 2001: 56).

Propojením silových sportů, ve kterých bychom před například 15 lety našli hrstku žen, a nového fenoménu zvyšující se participace žen v těchto sportech vzniká nové prostředí a nová kultura, která působí na genderovou identitu svých participantů. Mým zájmem je získat kvalitativní data žen participujících v těchto sportech (které momentálně působí v těchto sportech s důrazem na jejich současné vnímání jejich genderové identity). Stěžejním je pro mě zjištění, jakým způsobem ženy participující v silových sportech vnímají svou současnou genderovou identitu.

2. Teoretická a konceptuální východiska (námět práce)

Nejprve je nutné se podívat, co nám samotná identita, její definice a specifikace říká. Identitu můžeme brát „jako prožívání toho, čím jedinec je jako individuum, či jako člen lidské společnosti“ (Fialová 2001: 52). Nás bude konkrétně zajímat, jak sám sebe člověk definuje a jakým způsobem svou identitu vnímá. Stejně tak jak se identifikuje jako člen jak obecné veřejnosti, tak sportovní komunity. Utváření samotné identity poté probíhá jak za pomoci kultury, tak sociálního prostředí. V procesu vytváření identity jedinec hledá, rozhoduje se a vybírá si, čím a vlastně jakým člověkem chce být. K interakci se světem a okolím nám poté slouží v hlavní řadě naše tělo, mimo jiné je i nedílnou součástí definice našeho já a naší identity (Fialová 2001: 52-53). „Způsob, jakým vnímáme tělo a pohyb a jakou mají pro nás důležitost, určuje naši fyzickou identitu“ (Fialová 2001: 53).

Postow (2016) se ve své eseji *Women and masculine sports* zabývá otázkou, zda definování sportu jako maskulinního odepírá ženám participaci (zcela nebo nuceně oddělenou) v těchto sportech. Výsledkem jejího zkoumání skrze různé pohledy a koncepty je její označení antiandrogenního (čistě mužské nebo čistě mužské vlastnosti) postoje jako nesprávného – ženy mají stejné právo na participaci ve sportech jako muži v jakémkoliv smyslu, které rozebírá ve své práci. Dále vylučuje segregování ve sportu z důvodu morální nutnosti, užitečnosti či nabytí sebeúcty žen (Postow 2016: 56).

Na tři klíčové koncepty od Bourdieuho se zaměřila Thorpe (2009) ve výzkumu *Bourdieu, Feminism and Female Physical Culture: Gender Reflexivity and the Habitus-Field Complex*. Tyto tři koncepty (kapitál, pole a habitus) využila pro vysvětlení genderu a jeho zosobnění v kultuře snowboardingu, konkrétně Bourdieuvo spojení habitus-pole využila jak pro pochopení strategií akumulace kapitálu mladých žen, tak toho, jak vyjednávají o svém genderovém habitu napříč různými poli. Zajímavou myšlenkou je rozlišení ženského kapitálu a feminního těla dle Huppertz (2009), kdy ženský kapitál je genderovou výhodou odvozenou od vnímání ženského (ale nikoli nutně feminního) těla – a feminní tělo značí genderovou výhodu odvozenou od dispozicí nebo dovedností naučených skrze socializaci, nebo když členové konkrétního pole uznají něčí tělo jako feminní – a popsala ženy využívající svou ženskou a feminitu v rámci konkrétních povolání (např. placená pečovatelská práce) k získání příjmu. Ženy ale také ovládají ženskost a feminitu jako formy kapitálu řadou inovativních směrů v rámci různých sociálních polí, např. rodina, pracovní síla, vzdělávání, sport (Thorpe 2009: 494-496).

Zajímavě svou prací *“I Used to Think Women Were Weak“: Orthodox Masculinity, Gender Segregation, and Sport* přispívá i Anderson (2008). Jeho prostředím a zkoumanou

oblastí jsou muži participující v genderově sjednoceném sportu (cheerleading). Jeho cílem je sledování změny postojů bývalých hráčů fotbalu, kteří přešli k cheerleadingu a nejen jich. Mimo jiné zmiňuje, že v atletickém a sportovním světě dochází k objektivizaci žen – často jsou považovány za sexuální objekty, které je třeba dobýt. Neméně důležitou je i poznámka o neustále produkci a reprodukci ortodoxní maskulinity v mužských kolektivních sportech. Výsledkem jeho práce je zjištění, že v rámci přesunu do genderově neutrálního sportu (zde cheerleading), došlo u mužů k pozitivní transformaci jejich postojů k ženám. Jeho zjištění proto naznačují, že genderově sjednocené sporty mohou potencionálně snížit některé sociálně negativní důsledky způsobené ortodoxní maskulinitou, jako jsou například genderové stereotypy (Anderson 2008: 257-263).

3. Cíle bakalářské práce

Cílem této bakalářské práce je prozkoumat prostředí žen v silových sportech, vnímání, konstrukci či definici jejich genderové identity. Chtěla bych přiblížit případnou přítomnost předsudků, stereotypizace a případné proměny samotného vnímání z pohledu samotných žen a jejich vnímání jejich genderové identity.

4. Výzkumné otázky a hypotézy

- Jak ovlivňuje participace žen v silových sportech jejich vnímání vlastní genderové identity?
- Jaký je rozdíl v projevení této identity uvnitř a vně prostředí silového sportu?
- Jak ženy vnímají své postavení v tomto (genderově maskulinním) sportu?
- Je tato percepce (způsob této percepce) determinována samotnou přítomností sportu v životě hodnotícího jedince?

5. Předpokládané metody zpracování

Bakalářská práce bude založena na kvalitativním výzkumu. Ten bude rozdělen na dvě části – strukturované/polo-strukturované rozhovory a etnografický výzkum. V rámci rozhovorů využiji své znalosti této sportovní komunity a skrze sociální sítě budu kontaktovat ženské představitelky tohoto sportu, případně využiji osobní kontakty pro případná doporučení (metoda snowball sampling). S vybranými budu poté vést rozhovory, osobní či online, které budou při průběhu nahrávány a následně analyzovány. V rámci etnografického výzkumu využiji autoetnografii. V rámci autoetnografie se zaměřím na svoje vlastní postavení a zkušenosti v prostředí silového sportu, součástí bude i autoetnografický deník.

Profil mého vzorku se bude odvíjet od souhlasů jednotlivých oslovených představelek silového sportu. Mým cílem bude mít ve vzorku alespoň jednu představitelku každého silového sportu výše uvedeného.

6. Předpokládaná struktura bakalářské práce

- 1) Úvod
- 2) Teorie – vymezení pojmů
- 3) Výzkumná část
- 4) Metodologie
- 5) Výsledky výzkumu
- 6) Diskuze
- 7) Závěr

7. Etické souvislosti zvažovaného projektu

V práci budou využity rozhovory a zúčastněné pozorování. V práci nebudou uvedena jména osob – pro odlišení projekce rozhovorů budou využity pseudonymy/ jiná než vlastní, skutečná jména. K anonymizaci dojde i v případě pozorování, bude-li jej třeba. Účastníci rozhovorů budou obeznámeni s náplní, účelem práce i s naložením informací, které během rozhovoru poskytnou. Bude s nimi sepsán informovaný souhlas, který bude tyto náležitosti obsahovat. V případě žádosti o nepoužití rozhovoru v rámci práce bude účastníkovi vyhověno.

8. Základní literatura k tématu

1. ANDERSON, Eric. "I used to think women were weak": Orthodox masculinity, gender segregation, and sport. In: *Sociological forum*. Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd, 2008. p. 257-280.
2. Bourdieu, Pierre. 2000. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum.
3. DUFFKOVÁ, Jana; URBAN, Lukáš; DUBSKÝ, Josef. *Sociologie životního stylu*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008.
4. ETCOFF, Nancy L. *Proč krása vládne světu*. Praha: Columbus, 2002. s. 260
5. FIALOVÁ, Ludmila. *Body image jako součást sebepojetí člověka*. Karolinum, 2001.
6. Grogan, Sarah. 2000. *Body image: psychologie nespokojenosti s vlastním tělem*. Praha: Grada Publishing.
7. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008, s. 407
8. Huppatz, K. (2009). Reworking Bourdieu's "capital": Feminine and female capitals in the field of paid caring work. *Sociology*, 43(1), 45–66.
9. POSTOW, Betsy C. Women and masculine sports. *Journal of the Philosophy of Sport*, 1980, 7.1: 51-58
10. SEKOT, Aleš. *Sociologické problémy sportu*. Grada Publishing as, 2008.
11. Sekot, Aleš. 2005. „Ženy a sport - sociologické a historické dimenze.“ *Tělesná výchova a šport*, XV (3-4): 59-62

12. SEKOT, Aleš. Ženy a sport. *Universitas-revue Masarykovy univerzity*, 2006, 3.
13. THORPE, Holly. Bourdieu, feminism and female physical culture: Gender reflexivity and the habitus-field complex. *Sociology of Sport Journal*, 2009, 26.4: 491-516.
14. Turner, Bryan S. 1997. *The body and society: explorations in social theory*. London: SAGE Publications
15. Young, Iris Marion. 2004. *On female body experience: "Throwing like a girl" and other essays*. New York: Oxford University Press.
16. Washington, Robert E., David Karen. 2001. „Sport and Society.“ *Annual Review of Sociology* 27: pp. 187-212.
17. WOLF, Naomi. *Mýtus krásy. Bratislava: Aspekt, 2000*. ISBN 80-85549-15-8.

----- vyplňuje katedra -----

Vyjádření zvoleného vedoucího semináře k obsahu projektu

Souhlasím/ nesouhlasím; v případě nesouhlasu zdůvodnění; případně doporučení jak projekt do zahájení bc. / diplomového semináře doplnit. Posuzována je především připravenost projektu k tomu, aby mohl být předmětem diskuse v semináři, do kterého je podáván.

Vyjádření garanta studijního programu k souladu tématu práce se studijním programem

Souhlasím, 7. 5. 2021

V Praze dne

Konzultant: Kristína Országhová, M.A.

Student: Denisa Světelská

Podpis:

Podpis: